

Peder Holst.

Ved *Sigurd Elkjær*

efter et manuskript af degnen Herlov Dalhoff.

Ole Krefthing var den sidste præst til Hvirring, Tamdrup og Hornborg. Efter hans død 1742 blev Tamdrup et selvstændigt sognekald med Peder Kierulf som præst. Underligt nok fungerede Johan Gotfred Brangstrup uantastet som degn for de tre sogne til sin død 1749, da hans svigersøn, Herlov Dalhoff, arvede de to sogne, mens den »hæderlige og vel-lærde Studiosus« Christen Schiwe blev degn i Tamdrup.

Om Krefthings efterfølger Peder Holst ved Dalhoff særlig god besked, da han var præstens huslærer i to år, før han blev sognedegn og præstens nabo. Her følger som fortsættelse af »Hr. Ove og Hr. Ole«, hvad Dalhoff videre beretter i sit manuskript.

Hr. Peder Holst blev indsat til Præst for Hvirring og Hornborg Søndagen før Pinsedag 1742, blev Provst over Nim Herred 1758 og døde d. 5. Juni 1762 efter at have været en ærlig, fredelig, fornøjelig og føjelig Præst og Ægtemand i 20 Aar. Denne Mand, en Præstesøn fra Karleby¹⁾ i Nørre Herred i Aarhus Stift, deponerede fra Grenaa²⁾ Skole 1718. Som ung Student og conditionerende hos en Præst i sin Fødeegn lod han sig hver aften til sildig ud paa Natten informere af en paa en Herregaard i Nabolaget conditionerende Student, siden bekendt i mine Studenteraar under det Navn Pedel Høysgaard³⁾, der gav ham Smag paa og Indsigt i det latinske og græske Sprog, som vor Holst siden var saa bekendt af, at man vilde have ham paa Valg med en Bie⁴⁾ om Rektoratet i Horsens, fra hvilket han dog, som fremmed for det ebraiske Sprog, undslog sig. Han var Student i 22 Aar, og hans sidste Condition hos en Forvalter Møller paa Boller varede i 7 Aar. Her dimitterede han til Akademiet denne Forvalters Søn, som i Aaret 1745, da jeg nylig var

kommet til Akademiet, lige saa hastig blev dømt fra Præstekjolen, som han bevislig nok havde købt sig den af en Brygger i København. Dette Præsteskelet har jeg selv kendt, dog ikkun i 3 Maaneder, thi længer forbød Græmmelsen ham at overleve sin Skæbne.

I denne Bollerske Condition forlovede vor Holst sig med Mejersken Jomfru Christine Sophie Franck, Herskabets Gartnerdatter, ved hvis Understøttelse i København han efter et halvt Aars Forløb tog Eksamen Theologicum. Aar 1740 blev han residerende Kapellan i Vejle og Sognepræst til Annekset Vinding. Straks holdt han Bryllup med sin i 6 Aar forlovede Kæreste. I Vejle var han meget elsket og æret, og hertil bidrog baade en ældgammel Præstes Uduelighed saa og hans egen Nidkærhed for at fortjene Tilhørernes Gunst ved Lærdom og Levned. 2 Aar var næppe forgangen i Vejle, førend hans Kone, hin Mejerske, kom i Erindring ved Hr. Kreftings Afgang, thi blev han uden egen Ansøgning kaldet til disse tvende Menigheders Sognepræst af Kirkepatronessen von Holstein Christine Sophia Reventlau, som havde tilladt, at baade denne Mejerske, en Gartnerdatter, og min salig Moder, en Beriderdatter, var opkaldt efter hende, thi min Morfader⁵⁾ var Grosscanslerens Berider, førend han blev kongelig Stutmester ved Frederiksborg. Holst var Broder til min Farbroders, dansk Skoleholder i Horsens Jonas Dalhoffs⁶⁾ Kone.

Hos denne fornøjelige Holst tjente jeg i 2 Aar og fik 16 Rigsdaler til aarlig Løn ligesom hans Avlskarl. For denne Løn var jeg forbunden til at læse for hans 5 Børn og at prædike hver 3die Søndag saa og at prædike 12 Maanedsprædikener, det er den første Onsdag i hver Maaned, og desuden aarlig 5 Fastepredikener. Hvad siger I dertil, I Herrer Hovmestre, som nu tror at kunne fortjene 100 Rigsdaler om Aaret, ja en Hest paa Foder for at junkerere, kafferere, spadsere og divertere Eder.

Peder Holst var en aabenhjertet, redelig og rundtalende Mand, næsten i lige Grad kolerisk og flegmatisk. Dog havde Flegma og det jovialske ofte Overhaand. Af Naturen var han godgørende og følte sin Næstes Nød, men efterhaanden maatte denne Dyd vige for Gerrighed og Karrighed, og hertil blev han forledt af hans nedrige Hustrus Bebrejdelser og Eksempel, da hun som et mageløst Mønster paa Verdens overdrevne Kærlighed fik ham afvænnet fra en stor Del af hans forrige Menneskekærlighed. Dog udgav han flere Almisser, end hun kunde taale at vide, thi hun havde intet at undvære, naar hun ej var overbevist om dobbelt vederlag.

Paa denne Hr. Holstes bløde Natur kan jeg anføre mange Beviser. Han græd med hver grædende Synderinde, som han publice absolverede, thi vi maa vide, at den Tid var Løsagtighed en Synd, som skulde afbedes for den forargede Menighed. Han græd i hver Ligprædiken, om han enten havde haft nogen Godhed for den døde, eller og om han havde Grund til at slutte sig til den dødes slette Skæbne hinsides Graven. Da hans første Barn og Datter, min lærvillige og takkelige Discipel, 7 Aar gammel, var død af Børnekopper, tog han det sig saa nær, at han i de første 7 Uger ikke turde betro sig til at prædike, men overlod mig sin Lærestol, og der hans haardføre Kone en og anden Gang skammede ham ud og saa godt som tvang ham til at prædike paa den Søndag, som fatal nok skulde handle om Jairi Datter, da faldt han under Tekstens Deling i Graad, maatte længe vende sig fra Menigheden og siden meget opbyggelig bad Menigheden om Forladelse for den Skrøbelighed, der havde røbet Faderen og overvundet Præsten. Hver følsom Fader i Kirken blev rørt og græd med den grædende. – I følelseløse Maskiner! Griner ad min Hr. Holstes Graad! Men vid, at jeg laster, ja fordømmer Eders Haardhed og derimod ynker hans Blødhed. Vid og, at denne Blødhed er en ædlere Karakter end Eders døde Haardhed imod medkristne! – Højt og altsaa tydeligt græd min Heraclit⁷⁾ under Jordpaakastelsen over min første Søn Peder, som døde i 4. Aar, og som havde været Præstens Øjsten. Næppe havde han sat Spaden fra sig, førend han i Menighedens Paasyn siger: Dalhoff! Hvor maa dog Eders Hjerte være beklemt! Siden jeg, som mindre vedkommende, skal nødes til at røbe den kendeligste Vemodighed.

Her forlade man mig, som en efter 38 Aars Forløb endnu følsom Fader, denne Digression: Dette Barn kunne i 4. Aar gøre fornøjelig rede for Indholdet af Luthers Catechismi 5 Parter og kunde over 500 latinske Gloser, før han havde fyldt sit 3. Aar, og det uden at kende et Bogstav. Denne sjældne Fremgang, samlet med det takkeligste Væsen og Drengens fornuftige Spørgsmaal og Svar til Præsten 2 à 3 Gange hver Uge (thi Selskabelighed var lige saa meget i Mode da som en stolt Afholdenhed nu) gjorde som meldt vor Præst til en offentlig Græder.

Det sidste Bevis paa Mandens Blødhed gav han os, der hans Hustru døde i Sprinkelsygd, thi dette Dødsfald tog han sig saa nær, at hans hele højre Side fra Hovedisse til Taaende straks blev følelseløs og død. I denne Tilstand laa han, dog med sund Forstand, indtil den 9. Dags Morgen, da

han stille hensov. Hans sidste Leveaften, der er hans Kones Begravelsesdag, og førend Gæsterne endnu var opstanden fra Bordet, begærede han at meddeles Sacramentet af Hr. Schütte⁸⁾ i Nim, hans Successor i Provsteembedet. Herved forefaldt en Omstændighed saa rørende, at den er mig endnu i lige saa frisk Minde, da vi skriver 1791, som da den passerede 1762. Der Confessionarius var kommen til den Bøn i Fadervor: Forlad os vor Skyld – da siger den syge Confitent: Hr. Broder! Hold lidet stille, og lad mig selv offentlig bekende og afbede min Skyld! Og derpaa siger den døende: Fader! For Jesu Døds Skyld forlad mig mine mig bevidste Barndomssynder, ved hvilke jeg har drillet min gudfrygtige Fader og foragtet min enfoldige Moder! Forlad mig mine Ungdoms Synder, ved hvilke jeg i min Skolegang har udvalgt Ledighed og afskyet Flittighed, og i min Studenterstand ladet det bero paa, at jeg kunde passere for lige saa lærd som de fleste! Forlad mig, at jeg som Børns Informator i 20 Aar har set mere paa min Løns Forøgelse end paa mine Lærlingers Kundskab og dog endnu mere paa Deres Kundskab end paa Sædernes Forbedring! Forlad mig, at jeg som Præst har sørget mindre for din dyre Menigheds Opbyggelse og dens aandelige Lemmers Forøgelse end for mine Indkomster! Forlad mig, at jeg som Præst har udvalgt den lettere Prædikemaade, den nemlig at lære udenad andres Arbejde, i stedet for den, som passede sig paa min anbettede Hjord, hvis Forstand at oplyse og hvis Vilje at forbedre burde have været min Bestræbelse! Forlad mig, at jeg som Sjælesørger har opsat de syges Besøgelse, indtil der kom Bud efter mig at berette dem, hvilken Forsømmelse min bævende Samvittighed nu bebrejder mig! Forlad mig, at jeg ikke har foregaaet de mig betroede Menigheder i allehaande kristelige Dyder, og at jeg i mange Maader har været en klingende Bjælde, ja et dumt Salt! Forlad mig, at jeg som Mand har ladet mig henrive fra mine naturlige Tilbøjeligheder blot for at føje en Ægtefælle af modsat Tænkemaade! Forlad mig, at jeg som Fader har forsømt og efterladt mange Pligter blot for at have Husfred! Forlad mig endelig den Frygt, med hvilken jeg gaar min Død i Møde! Thi hvad skal jeg Synder sige? Og hvad tør jeg bede uden Amen i Jesu Navn? – Herpaa siger Moribundus⁹⁾ atter: Vil nu Hr. Broder begynde, hvor han slap, nemlig: Som vi og forlader vore Skyldnere. Hvorpaa den døende atter siger: Jeg dør i denne Bekendelse, at Verden er mig korsfæstet og jeg Verden. – Denne Anekdote har jeg agtet værd at huske og optegne. Gid jeg og mange maa veder-

fares den Naade at faa vores Regning afgjort, før Regnskabsdagen kommer! Gid vi og af denne Mands Endeligt lærer, at vor Retfærdighed i Velmagten bliver os et skident Klædebon, naar vi skal forlade Verden, da Selvkærlighedens Figenblade er visnede.

Nu videre om vor Holstes Karakteristik. I hans Embeds Førelse holdt han sig nøje efter den Kirkelov, som siden hans Død, dog mig ubevidst, maa være afskaffet. Til hver første Tjeneste holdt han fuld Messe med Messehagel paa, ligesom og den lange Pontoppidans Kirkebøn blev læst. Hver Maanedes første (sjælden anden) Onsdag blev der i begge Kirker holdt Maanedsprædiken, undtagen om der indfandt en Helligdag i den Uge. Naar første og sidste Tjeneste ikke nøje skiftede, da sagde han Aarsagen dertil forud af Prædikestolen, paa det Menigheden skulde vide, at han ikke gjorde denne Forrykkelse efter egen Myndighed, men blot for at tjene sine Sognefolk. Han saa gerne, at jeg sang Dagens Aftensangssalme, naar den enten var opbyggeligere (som de fleste er), eller naar Tonen var bedre bekendt end Højmessesalmen. Iøvrigt foreskrev han mig aldrig noget i Henseende til Sangen. Ikke heller troede han sig berettiget til at sætte mig til Rette for noget i de 13 Aar, jeg i hans Tid var Degn. Allermindst gjorde han sig til en nedrig Øretuder for Biskoppen paa Degnens Bekostning, som siden en Præst gjorde sig en Ære af d. 19. Januar 1790.¹⁰⁾ Over alt umagede han sig lige saa meget for mine Indkomsters Forøgelse og for min Respekts Conservation, som hans Eftermænd har umaget sig for det modsatte.¹¹⁾ Af mange Beviser her paa vil jeg anføre dette.

I Klags Mølle fik man en ny rig og fornem Møllersvend, som fandt for godt at ofre mig 2 reducerede 2 Skillinger til Højtid. Dem sendte jeg ham igen med Erindring, at jeg var vant til at faa 4 Skilling. Disse samme reducerede Penge gik imellem Møllersvenden og mig i 2 Aar, thi saa længe var han i Møllen. Da han fik en lille Mølle i Bjerre Herred og nu skulde have Skudsmaal paa sit Pas af min Holst, som i al den Tid havde lovet mig Revance ved forefaldende Lejlighed, siger Præsten til hin stoute Fridrich, som forlangte Skudsmaal: Jeg kan ej give Jer Skudsmaal, før jeg under Degnens Haand faar at vide, hvad Dag I gik sidst til Guds Bord, og førend han giver Jer dette Bevis, faar I at fornøje ham for 6 Offerdage! – Efter nogen Ventilation bekvemmede Knægten sig til at komme ind til mig og gav mig en Ulfelds 2 Mark for 6 Offerdage og for hans Altergangsbevis. Dette kunde vist nok en Mourits og en Morten ikke have gjort, saa længe den

første gemte paa en 7 Aars Vrede og den sidste paa en Evigheds Nidskhed og Misundelse.

Som Holst da i mange Tilfælde saa paa mine Indkomsters Forøgelse, saa han og paa min Respekts Conservation. Formedelt min Formands Fraværelse fra Skriftemaal, som blev taalt af en yngre Præst, havde den vanhellige Skik indsneget sig, at Confitenterne sad rundt omkring paa Alteret, nemlig de mest uforskammede af dem, og umagede sig for at komme først ind i Skriftestolen, naar et Sæt, det er 4, var bleven ekspederet, og det ved at kaste endog gamle Folk til Side og trænge sig for ved dem. Præsten bag Alteret hørte nok en Slags Bulder, men troede i sin Uskyldighed, at det kom alene af omskoede Træsko, jeg derimod, som Informator i Præstegaarden, var 4 Gange et Vidne til anførte Forargelse, som jeg og havde sagt ham. Det første da en Holst begærede af mig som Degn var, at jeg vilde raade Bod paa denne Uorden, det jeg og forsøgte ved at staa ved Kordøren for at lukke den og at indelukke 4 Confitenter ad Gangen, da jeg tillige sagde dem, at de gifte skulde først inklades. Dette gik ordentligt, imedens de gifte gik op, men da de unge Folk kom, stormede 17 unge Karle ind paa Kordøren og med Magt drev mig tilbage. Jeg gik da ind i min Stol, og disse 17 ind i Skriftestolen. Ved dette uventede Syn alarmeredes Præsten og spørger: Gud bevare mig vel! Er her da ingen Degn? – Hvorpaa jeg i Degnestolen svarer: Ja! Her er nok en Degn, men ingen Samson, der kan imodstaa 17 stærke Karle, som med Magt bryder ind. – Hvorpaa Præsten afviste Karlene med disse Ord: Da I har foragtet en Kirkens Tjener, saa har I og foragtet Gud og Øvrighedens Ordre, og derfor kommer ingen af Eder til Skrifte i Dag, ikke heller til Guds Bord i Morgen, ja, ikke før I har bedt Degnen om Forladelse. Hvilket og skete. – Siden den Tid har de efterfølgende Præster ikke troet, at de var ærværdige nok, naar de skulde meddele den mindste Ære til Degnen, eller maaske ikke kunde indprente Menigheden, at dem tilkom alene Æren. Tvende Me juniores¹²⁾ Præster har til den Ende indbildt vedkommende, at det var uforholdent at lade Degnen vide, naar der var Kirkegangs Kone, endskønt de dog ofte havde glemt dette, om Degnen ikke havde vidst det og paamindet dem.

En Holst lærte Menigheden at vise Respekt for mig og mit Embede ved Antegnelsen til Skriftemaal. Før troede enhver, som vilde til Guds Bord, at de havde Frihed at tegne sig ved Degnen, og at denne var forbunden til at tegne ethvert angivet Navn. Holst derimod lod af Prædikestolen bekendtgøre,

at det stod til Degnen, hvem og hvor mange han vilde tegne. NB. efter at Præsten til hver Tegningsdag havde sagt mig, hvor mange han kunde tage imod. Denne Præstens publicque Bekendtgørelse gjorde det, at Menigheden behandlede mig høfligt og anstændigt, tværtimod hvad jeg har maattet taale under senere Præster.

Som en Kvindes Mand lod Holst sig foreskrive Regler og var i høj Grad eftergivende. Dog kunde en myndig Kones Grovhed stige saa højt, at han tabte al Taalmodighed, og da maatte hun søge Døren med en anden end Peders Graad. Som Fader saa han alle Fejl og vilde straffe for dem, men blev som oftest forhindret af en Moder, som selv fattedes en fornuftig Opdragelse. Dette gik ham saa nær, at han ej sjælden fældede Taarer og spaaede forud især 2 af sine Søners Skæbne, som alt for tidlig og jævnlig fik Moderens Medhold.

Paa Prædikestolen var Hr. Holst noget kedsommelig, dels formedelst hans alt for tørre Exegesis, dels formedelst hans alt for store Langsomhed, da han ved lange og upassende Pavser gjorde sig end mere uforstaaelig. Hans korteste Prædiken, mest andres Tanker, borttog altsaa i det mindste 1 hel Time, i hvilken hans Ord dog ikke var flere end mine i $\frac{1}{2}$ Time. Forresten var han højrøstet og stærkbrystet.

Af Embedets Myndighed bortgav han slet intet. Daværende Herskab paa Rask, en Cancelliraad Marcussen og Frue, kom en søgn Dag kørende i deres Karet her til Kirken og ved deres Tjener lod bede, at Præsten vilde komme og tage dem til Guds Bord. Men Præsten svarede: Nej! De godt Folk skal lige ved andre af Menigheden lade sig tegne ved Degnen, som betimelig underretter mig derom. Herskabet kørte derpaa hjem, søgte og fik kongelig Tilladelse at communicere i Ring Kirke. Der Præsten saa denne sig tilskikkede kongelige Bevilling, sagde han: Dalhoff! Gud ske Tak, som har friet mig fra at lægge Haand paa disse Synderes Hoved og altsaa for Deltagelse i deres Ugudelighed.

En anden Gang traf det ind, at et Par Brudfolk med deres lidet Følgeskab kom til Hvirring Kirke for at copuleres. Et Bud gik ind til Præsten og advarede ham om deres Komme. I kan rejse hjem, svarede vor Holst, indtil I først faar bestilt Brudevielsen! Thi han forestillede sig vedkommendes Lige-gyldighed imod Læreembedet. Den udskikkede siger da: Far! Jeg beder om Forladelse, thi jeg har glemmt at bestille Brylluppet til i Dag, som jeg dog havde lovet for 3 Uger siden. Præsten, som godt kunde lide denne Mand, siger: Ja, Søren,

for Jeres Skyld skal de blive viede, men I skal til Straf for Jeres Glemsomhed selv gaa ind til Degnen og bede ham her op. — Han kom, og jeg mødte i Kirken, hvor Brudevielsen bestod af disse Ord: Uventede Gæster skal nøjes med faa Retter, thi tilspørger jeg Eder etc.

Om Hr. Holst havde Ret, da han troede, at en Confitent absolut skulde gaa til Guds Bord inden 24 Timer efter Skriftemaalet, eller om en senere Præst har Ret, som uden Paaanke taalte, at en opsatte sin Altergang 15 Dage efter Skriftemaalet, fordi han paa nogle Dage havde ladet sig leje af By den samme Dag, han havde været til Skrifte, ved jeg ikke, men dette ved jeg, at Hr. Holst, efter at have prædiket i begge Kirker, opsatte sin Middagsmad for at rejse til Flemming at betjene en Fostermoder fra Hornborg, som Dagen tilforn havde været til Skrifte og i Morges var hentet til at betjene en Barselkone i Flemming, og jeg er selv Vidne til hans Bekymring over Savnet af denne ene Communicant, om hvo vi fik Oplysning paa Vejen fra første Tjeneste i Hvirring. Hans Nidkærlighed gik saa vidt, at han truede hende med offentlig Afbigt for Menigheden, fordi hun havde forsømt i Morges at lade ham vide det uventede Bud, som hun fik i Aftes.

En fortrædelig Begivenhed indfaldt for Hr. Holst Aar 1745, det er 2 Aar, førend jeg kom til Præstegaarden. Samme Begivenhed havde de onde Følger, at han, som tilforn havde været en god Kateket baade i Vejle og her, fra nu af og til sin Død blev den ringeste, thi tænk! Han spurgte Ungdommen ikke et eneste Ord mere end det, som staar i Pontoppidans Forklaring, naar han overhørte dem til hver sidste Tjeneste i Kirken. For hans Konfirmationsbørn var han opbyggelig og lærerig i sit eget Hus og vidste at henhøre Teorier paa Moraler og den praktiske Kundskab til Anvendelse og Selvprøvelse. Saaledes var han en ret Præst i sit eget Hus, men ringere end den ringeste Skoleholder i Guds Hus. Aarsagen hertil var denne: I anførte Aar, der Kvægsvagheden første Gang havde angrebet disse Sogne, paakom de Honum Bymænd den Devotion,¹³) at de hver Aften, naar Børnene var gangen af Skolen, samledes i den for at synge og læse et Par Salmer og Bønner, og var den endnu i dette Aar 1791 levende gudfrygtige Ole Skolemester denne Samlings Forstander. Men efter en 14 Dages Forløb fik disse forsamlede Mænd, naar deres Andagt havde Ende, 2 à 3 Spil Kort paa Bordet og lod hente 1 Pot Brændevin, saa deres Samling endtes med Slagsmaal og blodige Pander. Denne Uorden gav Skoleholderen tilkende for Hr. Holst, som befalede ham at slaa Laas for Skolestuen,

naar Læsetiden var ude. Mændene, underrettede om at deres Udelukkelse fra Skolen var en Følge af Præstens Ordre, beklagede sig for Rask Herskab, ham den trættekære Marcussen, der uvidende om den af Anklagerne fortiede Uorden gav Bønderne Frihed til at slaa Laasen i Stykker for at vedblive deres Andagt. Dette sker, og Bønderne celebrerer deres sædvanlige Nattehøjtider, dog uden Anførsel af Skoleholderen, som Præsten havde forbudt det. Næste Søndag derefter catechiserer Holst over det 3die Bud og iblandt andet udlader sig med, at den Guds Dyrkelse, som de Honum Mænd med deres Husbonds Autorisation, endog ved at brække et publicke Huses Dør og ved i en Skole at drikke og spille Kort, ja ofte at slaas til over Midnat, var intet andet end Guds Forhaanelser med Sværmeri og Kættereri, og at de, som her til hidrog ved Medhold, var Sværmere og Kætttere. Den overværende Rabulist¹⁴⁾ Marcussen, som fandt sig truffen, skikkede samme Eftermiddag Bud til de ham bekendte og agtsomste Tilhørere, og de gav ham deres skriftlige Attest paa Præstens Ord. Ilde var det, at min Formands og Svigerfaders Vidnesbyrd skulde være det mest afgørende og Aarsagen til Præstens vedvarende Fjendskab med Degnen. Klagen med Attesterne sendte Marcussen ind til salig Biskop Hygom og paastod Sag anlagt og Satisfaction for ubevislige Beskyldninger. Den betænksomme Biskop fik efter Forespørgsel hos Provsten at vide, at Præsten havde intet andet Bevis paa Bøndernes Spil og Drik i Skolen end Skoleholderens Udsigende, lod det altsaa ikke komme til nogen lovlig Rettergang, men ved Mediation¹⁵⁾ til vor opbragte Marcussen fik Sagen saaledes stillet, at vor Holst gav i Stilhed 20 Rigsdaler til Aarhus Domkirke. Denne Handel var destoværre Aarsag til, at vi af en forhen god Kateket fik kun en maadelig Skoleholder i Præsten, som frygtende for at forløbe sig efter den Tid ikkun paastod Forklaringens Ord i Kirken med høj Røst, rent og punctuel udsagt. Han maatte for den Sags Skyld passere for en latterværdig Idiot, der han 1760 som Provt overhørte Ungdommen i Horsens og stricte blev ved Forklaringens Spørgsmaal og Gensvar. Anførte Aarsag til samme har vor Holst selv fortalt mig, ikke uden Følelse og Tilstaaelse af menneskelig Skrøbelighed.

En Anekdote om hans nedrige Kones ugrænselige Gerrighed og Karrighed kan jeg iblandt mange 100 ikke lade være uberørt. Hr. Cancelliraad Niels Thygesen paa Matrup sendte ham en Dyreryg, som ikkun havde kostet et Skud Hagl i den kongelige Vildtbane. Denne tog Præsteknoen imod uden Man-

dens Vidende og nøjedes med at give Budet 10 Skilling til Drikkepenge. Næste Torsdag lader hun sin Pige sælge denne Dyreryg paa Horsens Torv og berøver derved Manden hans største Delicatesse. Købmand Groth køber den for 5 Mark og tolv Skilling (godt Køb) og trakterer Præsten i Hvirring med den næstfølgende Tirsdag. Min appetitlige Hr. Holst, hjemme vant til 2 Bonderetter og nu seende en Dyreryg til 4. Ret, spørger opmærksom nok Hr. Groth: Gaar her slige Dyr paa Horsens Fællede? Da vil jeg resignere mit Provsti og Kald i Hvirring for at være Kapellan i Horsens, og saa byder jeg mig selv til Gæst, naar jeg kan opspore en Dyreryg. – Nej! svarer Hr. Groth. Jeg har saa Skam købt denne Steg af Deres egen Pige sidste Torsdag, da hun paa Torvet holdt med Byggryn, Boghvedegryn, Havregryn, Skørost og med denne Steg, for hvilken jeg gav hende 5 Mark og 12 Skilling. Det er mig altsaa kært, at jeg kan beværte Provsten med sit eget. – Hvorledes min Holst blev til Mode herved, kan lettere lade sig tænke end skrive. Nok da! Jer er selv et Vidne til, at hun retfærdiggjorde sin Handling og stoppede for alle hans Indsigelser. Dog! Hun er ikke værd at skrive om, undtagen jeg havde foresat mig at beskrive en Verdens Træl, som end ej maatte faa Tid til at dø uden in Agone at røbe den elendigste Tilstand efter Døden.

Nu da til min Holst igen og til en Begivenhed, som viser Højden af den menneskelige Ondskab, en Ondskab saa meget skammeligere, som den bevises mod en Velgører af en 70 aarig Mand, der for længe siden burde have overlevet alle modtvillige Skælmsstykker. Denne onskabsfulde Mand er Hr. Stephen Sunds, som i 4 Præsters Tid har været residerende Kapellan til disse 3 Menigheder, men efter attesteret Angivelse til Biskoppen for vedvarende Drukkenskab og dagligt Fylder blev actioneret og ved en Landemodes Dom Aar 1728 fradømt alle præstelige Forretninger, dog tilkendt 1742 aarlig Pension samt Kost og Kammer hos Præsterne i Tamdrup og Hvirring, da den første skulde give ham 16 Rigsdaler aarlig, den sidste 26 Rigsdaler, den første skulde huse ham 1 Fjerdingaar, den sidste 3 Fjerdingaar. Denne forargerlige Dranker var aldrig bleven anmodet af Hr. Holst om den allermindste Forretning, ikke engang Jordspaaastelse i de 5 Aar han (nemlig Holst) havde været her, omendskønt Hr. Ole Krefting dristig nok havde betjent sig af ham til at forrette Trolovelser, til aabenbar Skriftemaal og til syges Betjening, saasom den selskabelige Hr. Ole var mere af By end hjemme. Nu traf det sig, at salig Degnens, siden min

Svigerfaders ældste Datter Helvig Brangstrup skal have Trolovelse med en Rasmus Holm Onsdagen d. 20. Septbr. 1747. Just samme Dag er der Maanedsprædiken i begge Kirker, og Trolovelsen skal ske imellem begge Tjenester. Samme Dag var der 40 Communicanter i Hornborg Kirke, dem Hr. Holst har skriftet Dagen tilforn. Samme Dag skulde et Barn døbes af Anneks Bondens Familie i Kalhave, som havde Proces med Præsten, og Anneks Bondens Kone bar Barnet. Nu siger Hr. Holst om Tirsdag Eftermiddag: Jeg vilde give en dansk Krone for at blive hjemme i Morgen Formiddag for at studere noget mere paa min Trolovelses Tale, thi jeg ved, at der kommer en Del fornemme Folk, og især er jeg noget undselig ved den grove Kritikus Hr. Dines Guldberg, som desuden har været min Antagonist⁴⁶⁾ fra vores Studenteraar af. Derpaa faar Præsten det uheldige Indfald at skikke Bud efter Hr. Stephen, som sad i sit Kammer, og som den Dag var ædru, siden der intet Brændevin var at faa i Byen. Den gamle kommer ind, til hvilken Holst siger: Hr. Stephen! Nu har jeg i 5 Aar givet Jer 130 Rigsdaler foruden Kost og Kammer, og I har aldrig bestilt det allermindste for mig. Vil I nu i Morgen følges med mine Børns Skolemester, som prædiker, og tage 4 Sæt til Guds Bord samt døbe Anders Terkelsens Barn af Kalhave og ikke smage Brændevin, førend I kommer hjem, da skal jeg i Morgen Aften forære Jer en hel Pot Aqvavit!

Hr. Stephen tager med Glæde, ja Taksigelse imod dette Tilbud og faar straks et stort Glas Aqvavit. Ved Aftenstid siger Hr. Stephen: Hr. Peer! I kan aldrig tro, hvor stor Fornøjelse I har gjort mig, at jeg efter 5 Aars Forløb atter maa lade mig høre i offentlig Gudstjeneste. — Ja! siger Præsten. Men lad mig nu se, at I og fornøjer mig, og da skal jeg oftere give Eder Lejlighed til saadan Fornøjelse. — Hr. Stephen, overilet af en uventet Glæde, kan ikke sove til Dag, men er i sin fulde præstelige Habit, da jeg kom af Sengen Kl. 6½, og møder mig i Forstuen med disse Ord: I Dag er det mig en Højtid. — Ongefær Kl. 8 kom et ridende Bud fra en gammel syg Mand i Hornborg, som lod begære, at Præsten vilde tage Kalk og Disk med sig for at betjene ham. Hr. Holst bliver bekymret, thi han ved, at vedkommende efter Sædvane vil skænke Præsten. Han minder derfor atter Hr. Stephen om sit gjorte Afholdenheds Løfte, og han befaler Kusken alvorlig, at han af yderste Evne skal afværge, at Hr. Stephen ej faar en Brændevinsdraabe, førend Kirketjenesten har Ende. Kusken lover det. Vejrets Ubehagelighed med Regn og Modvind,

i hvilket vi kom ud, gav Hr. Stephen, som dog var udforet med Hr. Holstes hele Rejsetøj, Anledning til dette andægtige Ønske: Gid Djævelen slide den tykke Hund, som vilde drive en gammel Mand ud i saadant ondt Vejr! – Derpaa tog han stiltiende imod den mig aftvungne Bebrejdelse, som varede til Flemming. Der vi var kommen til Hornborg Kirkegaards Mur, siger jeg: Hr. Stephen! Nu er det bedst, at I drager op at berette den syge, saa vil jeg begynde Tjenesten, og I kan da til pas komme ind i Kirken under min Prædiken. Han bejaer dette, og jeg staar af, men førend jeg gik fra Vognen, siger jeg til Kusken: Hans! I husker vel, hvad Præsten befalede Jer! – Hvorpaa Kusken svarer: Det skal have gode Veje. – Vi begynder Tjenesten.¹⁷⁾

NOTER

1) Efter Wiberg: Veggerv. 2) Efter Wiberg: Frederiksborg skole. 3) Den kendte sprogmand Jens Pedersen Høysgaard, pedel ved universitetet. Se Biogr. Lex. 4) Mag. Christopher Bhie, rektor i Horsens 1735—1742. 5) Anton Frederik Schäffer, død 1744. 6) Født 1697, død 1768. Hans far Peder Dalhoff, født 1639, død 1702, var også dansk skoleholder i Horsens og efter Herlov Dalhoffs sigende den tids største regnemester i Byen. 7) Gammel græsk filosof. At han altid græd over menneskenes dårskaber, er et sagn. 8) Hans Jørgensen Schytte, præst i Nim 1748, provst 1762. 9) Den døende. 10) Må hentyde til en stridighed mellem Dalhoff og præsten Morten Woldum. 11) Om Dalhoffs forhold til præsterne Mourids Thygesen og Morten Woldum se årbogen 1929. 12) Me juniores: Yngre end jeg. 13) Fromhed. 14) Lovtrækker, rænkesmed. 15) Mægling. 16) Modstander. 17) Sådan slutter eller rettere slipper Dalhoff sin beretning om præsterne i Hvirring. Vi får ikke at vide, hvordan det gik med den kirkelige forretning, som uden tvivl blev den sidste, Stephan Sunds fik overdraget. At den gamle kapellan mødte døddrukken i kirken, kan let sluttes af Dalhoffs indledning til historien. Det bekræftes også af den stedlige overlevering, som jeg hørte fortælle i min barndom, og som trods sine halvandet hundrede år på bagen havde bevaret historien i store træk. Stephan Sunds døde 1750, 75 år gammel, tre år efter sin bedrift i Hornborg kirke. Om han drak sig ihjel, må stå hen.